

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВАХ

*Боронніков М. В., здобувач ступеня доктора філософії
зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»*

Купріянова В.С., к.е.н., доц., кафедри економіки та публічного управління

Сучасні геополітичні процеси суттєво впливають на розвиток національних держав, їх політико-адміністративних систем, зокрема і на систему публічного управління. Цей вплив проявляються на глобальному рівні і залежать від географічного положення та територіальних особливостей національних держав. Процеси глобалізації приводить до формування нової геополітичної реальності, зміни ціннісних координат, модернізації політичної, соціально-економічної та державно-управлінської систем.

Особливої актуальності питання впливу вищезначених процесів на публічне управління набуває у періоди виникнення геополітичних криз, таких як світові економічні кризи, пандемії, регіональні конфлікти із застосуванням зброї та насильства, зокрема повномасштабна фаза російсько-українська війна, коли ключовою складовою діяльності державних органів стає публічне управління кризовими ситуаціями. Політичне керівництво та управлінський апарат національної держави мають володіти не лише компетентністю у внутрішній політиці, але й розумінням геополітичних реалій і їхнього впливу на внутрішні процеси, щоб вчасно адаптуватися до змін на міжнародній арені.

Для наукового розуміння того, як геополітичні процеси чинять значний вплив на публічне управління, змушуючи уряди національних держав шукати оптимальні стратегії у відповідь на глобальні виклики та загрози, важлива концептуалізація геополітики як суспільного явища. Водночас, варто зауважити, що незважаючи на солідний внесок вітчизняних і зарубіжних фахівців у наукове осмислення геополітики та її ролі у розвитку національних держав і їхніх управлінських систем, все ще бракує спеціальних досліджень, присвячених розкриттю та узагальненню сутності та змісту сучасних геополітичних процесів як чинників трансформації практики здійснення публічного управління.

Термін "геополітика" вперше ввів у науковий дискурс шведський політолог Рудольф Челлен у 1899 році. Він розглядав геополітику як науку, пов'язану з розумінням географічних характеристик держави, які відіграють ключову роль у визначенні її політичного ландшафту та стратегічних інтересів на міжнародній арені. Згодом поняття геополітики набуло поширення по всій Європі та стало загальноновживаним після Другої світової війни. Однак досі не існує його однозначного визначення. Одне з найбільш відомих визначень геополітики належить німецькому політологу Карлу Хаусхоферу. Він визначив геополітику як науку, що вивчає політичні процеси, зумовлені географією,

базуючись на знаннях політичної географії, яка досліджує політичні просторові організми та їхню структуру [10].

Сучасні науковці розглядають геополітику і як наукову теорію, так і як ідеологічну концепцію, що обґрунтовують вплив географічних факторів – таких як ресурси та територіальне розташування – на соціальний і політичний розвиток суспільств, а також на співвідношення сил у міжнародних відносинах [2]. У сучасному міжнародному дискурсі, це поняття використовується у двох основних значеннях: як різновид міжнародної політики [8] або ж як галузь просторових досліджень і практики міжнародних відносин [9].

В Україні геополітика переважно трактується у таких вимірах: наука, яка досліджує і прогнозує внутрішню і зовнішню політику держав, з урахуванням їх географічного положення, природних умов і ресурсів, поведінки сусідніх країн, історії та менталітету народу [4]; наука, що допомагає владі враховувати ключові аспекти при прийнятті глобальних управлінських рішень [5]; прикладна наука, що зовнішньополітичну діяльність держав з урахуванням їх географічного розташування, природних ресурсів та особливостей соціально-економічної і політичної структури [1]. Отже, українські дослідники здебільшого сприймають геополітику як глобальне змагання держав, зазвичай великих і впливових, на міжнародній арені з огляду на їхнє географічне положення і ресурсні можливості.

Сучасний аналіз геополітичних реалій тісно пов'язаний з осмисленням процесів глобалізації, а також її наслідків, тенденцій та впливів, які відчувають на собі національні держави. Однозначного визначення глобалізації як суспільного явища досі не існує. Більшість зарубіжних дослідників схиляються до думки, що вона являє собою багатовимірне явище, пов'язане з активізацією всесвітніх соціальних відносин, завдяки яким люди в одному суспільстві стають ближчими до людей у віддалених суспільствах культурно, економічно, політично, соціально, інформаційно, екологічно і т.ін. [7]. В українських фахових дослідженнях глобалізація здебільшого розглядається як процес створення інтегрованого світового ринку капіталів, товарів, інформаційних та інтелектуальних послуг [2].

Втім, незалежно від того, як оцінюють глобалізацію науковці, це явище є об'єктивним процесом, що триває вже століттями. Великі держави, такі як США, Європейський Союз і Китай, продовжують відігравати ключові ролі у міжнародних і регіональних організаціях, світових фінансових інституціях та військово-політичних блоках. Вони здатні впливати на вирішення глобальних проблем у своїх власних інтересах, навіть якщо це порушує інтереси і права менш потужних акторів міжнародних відносин. Вплив глобалізації на внутрішні справи національних держав переважно стосуються переоцінки взаємодії держави з недержавними секторами, такими як бізнес та громадянське суспільство, а отже і змісту публічного управління. [6].

Глобалізація істотно вплинула на систему та підходи до публічного управління. Зокрема, вона зменшила роль держави в соціальній сфері через скорочення державних програм соціального захисту, поступовий відступ держави з соціального сектору, передавши такі сфери, як охорона здоров'я, освіта

та інфраструктура, ринковим силам [6]. Як наслідок, зростання вартості державних послуг негативно позначилося на малозабезпечених верствах населення, особливо в країнах, що розвиваються, включаючи Україну. Водночас, парадигма публічного управління зазнала значних трансформацій. Вона еволюціонувала від контрольованої державою, бюрократичної моделі публічного адміністрування до більш гнучкої системи, що базується на засадах нового публічного менеджменту і більш новітніх концепція належного (доброго) врядування.

Якщо врахувати й інші значущі внутрішні зміни, які відбулися в більшості розвинених демократичних державах під час піку інтеграційних процесів на межі XX і XXI століть, такі як реформи децентралізації, зростання активності громадянського суспільства в публічній політиці та управлінні, а також зростання ролі медіа у формуванні суспільної думки, то кожен із цих чинників підкреслював необхідність реформування базових механізмів держави.

Таким чином, глобалізація відкриває нові економічні можливості, але також створює значні виклики для безпеки та соціокультурного розвитку національних держав. Вона підриває їхній суверенітет через вплив нових глобальних факторів, таких як міжнародні організації, міждержавні утворення, транснаціональні корпорації та інші гравці, а також через загрози, які часто генеруються недержавними акторами, здатними впливати на політику національних держав. Йдеться про глобальні терористичні організації, проксі-групи та т.з. "агенти хаосу", які підтримуються державами, що перебувають на периферії глобалізаційних процесів[6].

Отже, сучасний аналіз геополітичних реалій нерозривно пов'язаний із осмисленням процесів глобалізації, які впливають на формування нової парадигми публічного управління суспільним розвитком у національних державах. Глобалізація відіграє ключову роль у сучасній геополітичній картині світу, створюючи, з одного боку, можливості для співпраці та економічного зростання, а з іншого – нові виклики для підтримки стабільності та вирішення суспільно значущих проблем як внутрішньої так і зовнішньої політики.

Одним із найважливіших геополітичних процесів нашого часу є зростання впливу глобальних гравців, таких як США, Китай та Європейський Союз, що викликає необхідність перегляду державами традиційних стратегій і підходів до модернізації публічного управління з урахуванням сучасних викликів і загроз. Сьогодні основними чинниками змін у сфері управління національних держав є глобальна економічна і інформаційна інтеграція. Під їх впливом в теорії та практиці публічного управління відбувається перехід від традиційної моделі публічного адміністрування до сучасних управлінських моделей, які акцентують увагу на децентралізації, скороченні бюрократії та активному застосуванні механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства і бізнесу.

Таким чином, сучасні геополітичні процеси створюють складний і динамічний ландшафт, що трансформує національні держави та їхні традиційні інститути, такі як публічне управління. Воно все більше інтегрує в свою структуру та практику ринкові та мережеві принципи взаємодії з суспільством.

Виявлення особливостей такої трансформації в Україні розглядається в якості одного із перспективних напрямів подальших досліджень.

Література

1. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. Львів: Вид-во центру ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 310 с.;
2. Загурська-Антонюк В. Ф. Державне управління національною безпекою в умовах геополітичних трансформацій : монографія. Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2020. 336 с.;
3. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.;
4. Трохимчук С. Політична географія сучасного світу з основами геополітики. Л. : Простір-М, 1997. 100 с.;
5. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: кол. моногр. / За ред. Ф. М. Рудича. К.: МАУП, 2002. 488 с.
6. Chakrabarty B., Chand P. Public administration in a globalizing world: theories and practices. SAGE Publications, 2012. 547 p.;
7. Challenges of Globalization: Immigration, Social Welfare, Global Governance. ed. by Andrew Sobel. London, New York : Routledge, 2009. 222 p.;
8. Deudney D. H. "Geopolitics". Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/geopolitics> (Accessed 14 September 2024);
9. Gray C. Inescapable geography. *Journal of Strategic Studies*. 1999. Vol. 22, №. 2. pp. 161-177;
10. Heske H. Karl Haushofer. Dictionary of Geopolitics / ed. John O'Loughlin. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1994. pp. 112-113;

УДК 316.72: 327.5

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

*Булавенко А. Л., аспірант
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

Культурна безпека є важливою складовою національної безпеки, яка забезпечує захист духовних, моральних і культурних цінностей суспільства. У сучасному світі культура стала не лише джерелом самовираження нації, але й інструментом впливу та протидії загрозам, що виникають у глобальному інформаційному просторі. Гібридні загрози, які включають дезінформацію, маніпуляцію громадською думкою та спроби знищення історичних і культурних символів, становлять серйозний виклик для національної ідентичності та соціальної стабільності.

Повномасштабна військова агресія РФ проти України стала прикладом багатогранного застосування гібридних методів впливу, зокрема на сферу